

Tweede studie: de investering waard?

De invloed van de tweede studiematregel
op keuzes van studenten

Inhoud

- 4. Voorwoord
- 5. Inleiding
- 7.   Probleem / Vraagstelling
- 9.   Structuur
- 11. Methoden van onderzoek
- 11.   Methoden
- 11.   Populatie
- 13. Een tweede bachelor of master?
Kwantitatieve resultaten
- 25. De invloed van de tweede studiemaatregel:
twee interviews
- 31. Conclusie
- 35. Bestuursaanbevelingen
- 37. Literatuurlijst / Appendices
- 39. Publicaties van het ASVA onderzoeksbureau

Voorwoord

Toen de plannen voor de tweede studiemaatregel bekend werden, wilde ik heel graag een tweede master doen. Gelukkig kon ik gebruik maken van de overgangsregeling. Wel had ik een tijd in onzekerheid gezeten over mijn toekomstplannen en ambities. Tijdens het doen van dit onderzoek is gebleken dat de maatregel sommige studenten heel hard raakt. Dit onderzoek omvat zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksresultaten. Daardoor heeft het zowel de diepgang van persoonlijke verhalen als de cijfermatige onderbouwing. Hiermee kan het als waardevolle aanvulling dienen op de boodschap die ASVA naar buiten toe uitdraagt.

Speciale dank gaat uit naar: Lex Sietses, die bij het bedenken van dit onderzoek telkens kritische aanvulling gaf en ons nauwkeurig de feiten kon melden die met de tweede studiemaatregel gepaard gingen; Peter Hoekstra, Elmar Jansen en Joyce Neys die ons met hun kritische reflectie geholpen hebben met het opzetten van het onderzoek; Hade Dorst, die mij door me te helpen bij dit onderzoek heeft ingewijd in het ASVA onderzoeksbureau.

Lonneke van der Holst

Hoofd onderzoeksbureau

26 april 2012

Inleiding

Sinds september 2011 moeten studenten voor een tweede bachelor of master het instellingscollegegeld betalen. Dit houdt in dat universiteiten zelf mogen bepalen wat de hoogte van het collegegeld voor een studie wordt voor studenten die aan een tweede bachelor of master beginnen. Het maximumbedrag voor een tweede bachelor of master is wettelijk vastgelegd. In praktijk zal het erop neerkomen dat universiteiten meestal het maximumbedrag vragen. De bedragen lopen uiteen van €9000,- tot €20.000,-.

Studenten die op tijd van de maatregel gehoord hebben, kunnen deze nog twee jaar omzeilen. Tot september 2013 geldt er een overgangsregeling. De overgangsregeling houdt in dat studenten die bij aanvang van hun tweede bachelor of master nog ingeschreven staan voor hun eerste opleiding, tot september 2013 mogen studeren tegen het tarief van het wettelijk collegegeld. Studenten die op dit moment beginnen aan hun tweede master, kunnen deze dus afronden tegen het lagere tarief.

In tijden van crisis probeert de regering overal waar mogelijk te bezuinigen. De tweede studiemaatregel is een maatregel in tijden van bezuinigingen die de student direct raakt. De regering legitimeert deze keuze door te stellen dat studenten die een tweede studie willen doen, dit doorgaans voor de lol doen om nog niet aan het werk te hoeven. De maatregel moet de pretstudent hiervan weerhouden. Deze legitimatie is zeer twijfelachtig. Onze hypothese is dat studenten die een tweede bachelor of master willen doen juist de ambitieuze studenten zijn. Het zijn juist deze studenten die de maatschappij in de toekomst iets opleveren. Investeren in deze studenten, is investeren in de maatschappij.

Dat de regering nu niet meer in deze ambitieuze studenten investeert, hoeft natuurlijk niet direct te betekenen dat deze studenten hun ambities laten varen. Wellicht zijn zij bereid om een forse financiële investering in hun eigen ontwikkeling te doen, of misschien hebben zij een geldschieter die hun ambities graag wil steunen. Waarschijnlijk zijn het niet veel studenten die het grote prijskaartje dat aan een tweede bachelor of master hangt willen of kunnen betalen.

Naast de ambitieuze student, raakt de tweede studiemaatregel ook de schakelstudent. Door de maatregel wordt een schakeljaar namelijk als tweede studie gedefinieerd. Hierdoor kunnen de kosten voor een schakeljaar hoog oplopen. De overgangsregeling voor schakelaars luidt als volgt. Studenten mogen tot 30 studiepunten aan een schakeljaar volgen. De studiepunten die daarnaast nog nodig zijn, zijn voor de rekening van de student. In praktijk komt het erop neer dat studenten rond de €70,- per extra studiepunt betalen. Bij de invoering van het bachelor/mastersysteem werd lovend gesproken over het ruimere keuzeaanbod waaruit de student vanaf toen de mogelijkheid zou hebben. Via een simpel schakeljaar konden bachelors met veel verschillende masters worden gecombineerd. Door de tweede studiemaatregel wordt dit keuzeaanbod opnieuw ingeperkt.

De invloed van de tweede studieregel reikt nog verder dan tot zover geschetst is. Naast studenten die al nadachten over een eventuele tweede bachelor of master, zijn er natuurlijk ook studenten die dit jaar zijn begonnen met studeren. Het is niet ondenkbaar dat studenten die weten van de tweede studiemaatregel, ervoor kiezen een studieloopbaan kiezen die eerder veilig dan uitdagend is. Een dergelijke invloed van de maatregel zou zorgen voor een weinig diverse populatie van hoger opgeleiden.

De tweede studiemaatregel heeft waarschijnlijk nog veel langetermijneffecten die nog niet te overzien zijn. Wat wel te overzien is, zijn de ervaringen van studenten die nu door de maatregel geraakt worden. Onderzoek daarnaar kan wellicht de contouren aftekenen van de dynamiek die zal gaan plaatsvinden in studentwereld door deze maatregel.

Probleem / Vraagstelling

Dit onderzoek moet allereerst uitwijzen welk type student (het meest) door de maatregel wordt getroffen. Wordt inderdaad die pretstudent er eindelijk van weerhouden om nog een extra jaartje te lanterfant? Of wordt de ambitieuze student gedwongen zijn of haar ambities te heroverwegen? Daarnaast trachten wij op basis van de onderzoeksresultaten een conclusie te trekken over de invloed van de tweede studiemaatregel op de keuzes van studenten.

Hoofd- en deelvragen

Hoofdvraag:

“Welk type student wordt (het meest) geraakt door de tweede studiemaatregel en hoe worden zijn of haar keuzes beïnvloed?”

Deelvragen:

Iedereen:

- 1.) Zijn studenten bekend met de tweede studiemaatregel?
- 2.) Wat vinden studenten belangrijke aspecten hun studie/studententijd?
- 3.) Hoe financieren studenten hun studententijd?

Eerstejaars:

- 4.) Welk type eerstejaars student overweegt een tweede bachelor of master?

- 5.) Wat is over het algemeen de motivatie om wel of geen tweede bachelor of master te willen doen?
- 6.) Hoe zouden zij een tweede bachelor of master financieren?
- 7.) Zijn keuzes voor de eerste studie beïnvloed door de maatregel?
- 8.) Zouden zij eventueel hun tweede bachelor of master in het buitenland doen?

Meerderejaars, eerste studie:

- 9.) Welk type meerderejaars student overweegt een tweede bachelor of master?
- 10.) Wat is over het algemeen de motivatie om wel of geen tweede bachelor of master te willen doen?
- 11.) Overwegen zij een tweede bachelor of master in het buitenland te doen?
- 12.) Hoe zouden zij een tweede bachelor of master financieren?

Tweede studie:

- 13.) Welk percentage van studenten die een tweede studie doen valt binnen de overgangsregelen?
- 14.) Zouden de studenten die daarbinnen vallen een tweede bachelor of master hebben gedaan tegen het hoge tarief?
- 15.) Wat is de belangrijkste motivatie van deze studenten om een tweede studie te gaan doen?

Hbo'ers:

- 16.) Willen HBO-studenten over het algemeen nog een universitaire opleiding doen na hun HBO-opleiding?
- 17.) Wat is hier hun belangrijkste motivatie voor?
- 18.) Hebben zij het ervoor over om extra te betalen voor een universitaire opleiding?

Structuur

In hoofdstuk 2 zal de methodologie van onderzoek uiteengezet en toegelicht worden. Tevens zal de onderzoekspopulatie worden beschreven en zal worden toegelicht waarom voor deze onderzoekspopulatie is gekozen. In hoofdstuk 3 zullen de resultaten van de enquête worden gepresenteerd. Hoofdstuk 4 geeft een analyse van de onderzoeksresultaten betreffende het type student dat graag een tweede studie wil doen. Bovendien geeft dit hoofdstuk een analyse van de keuzes die studenten anders maken onder invloed van de tweede studiemaatregel. In hoofdstuk 5 bestaat uit twee geanonimiseerde persoonlijke verhalen van studenten die geraakt zijn door de tweede studiemaatregel. In hoofdstuk 6 wordt de conclusie getrokken en daarmee antwoord gegeven op de hoofdvraag. In hoofdstuk 7 geeft het ASVA-bestuur bestuursaanbevelingen bij dit onderzoek.

Methoden van onderzoek

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden (paragraaf 2.1) en de populatie waar het de steekproef voor de enquête uit bestaat (paragraaf 2.2) uitgelegd en toegelicht.

Methoden

Het grootste deel van dit onderzoek zal gedaan worden op basis van een enquête. In de enquête worden vragen gesteld die uit moeten wijzen welk type student door de tweede studiemaatregel wordt geraakt. Tevens moeten de resultaten uitwijzen hoe keuzes van studenten door deze maatregel worden beïnvloed. Verder proberen we door middel van diepte-interviews het onderzoek een extra persoonlijke dimensie te geven. De diepte-interviews zullen worden gehouden met studenten die aangeven hun persoonlijke ervaring met de tweede studiemaatregel te willen delen. Ten slotte gebruiken wij beleidsstukken met betrekking tot de maatregel als achtergrondinformatie.

Populatie

Het trekken van een steekproef door de UvA was niet mogelijk. Wel hebben we de enquête via het communicatiebureau van de UvA op mijnuva.nl kunnen zetten. Verder hebben we de enquête verspreid onder honderd HvA-studenten. Ten slotte hebben we de enquête op de ASVA website en Facebook gezet. Het nadeel van deze manier van verspreiden is dat de respondenten zelf initiatief moeten nemen om de enquête in te vullen. Ze worden er niet actief voor benaderd via een mailtje, maar moeten zelf als ze hem (toevallig) zien de stap nemen om hem in te vullen.

Aantal respondenten: 280

Eerstejaars studenten (wo): 18

Meerderejaars studenten (wo): 121

Tweede studie: 103 (eerste nog niet officieel afgerond 56, eerste wel afgerond 47)

Schakelaars: 4

Hbo'ers: 34

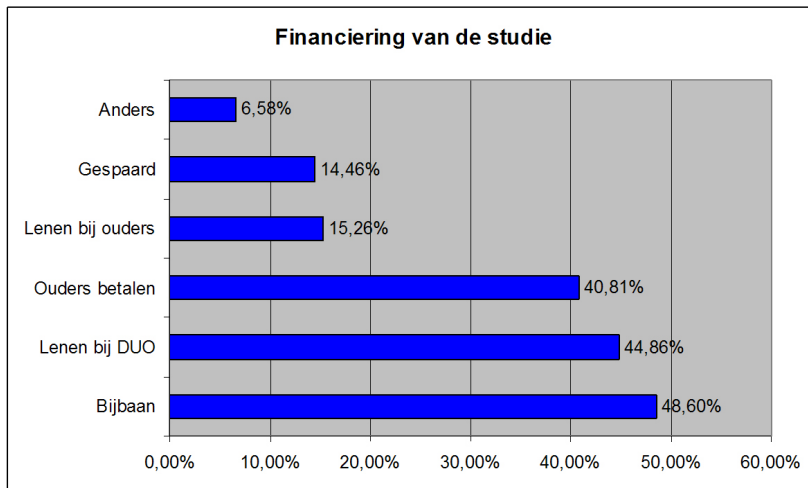
Omdat er slechts 4 schakelaars zijn, laten we deze categorie buiten beschouwing. De populaties van eerstejaars studenten en die van hbo'ers zijn ook wat magertjes. Met deze kanttekening, gebruiken we toch de resultaten om ze te vergelijken met de populaties die wel groot zijn (meerderejaars wo en studenten die een tweede studie doen). Tevens gebruiken we alle groepen respondenten voor het beantwoorden van algemene vragen aan alle studenten.

Een tweede bachelor of master?

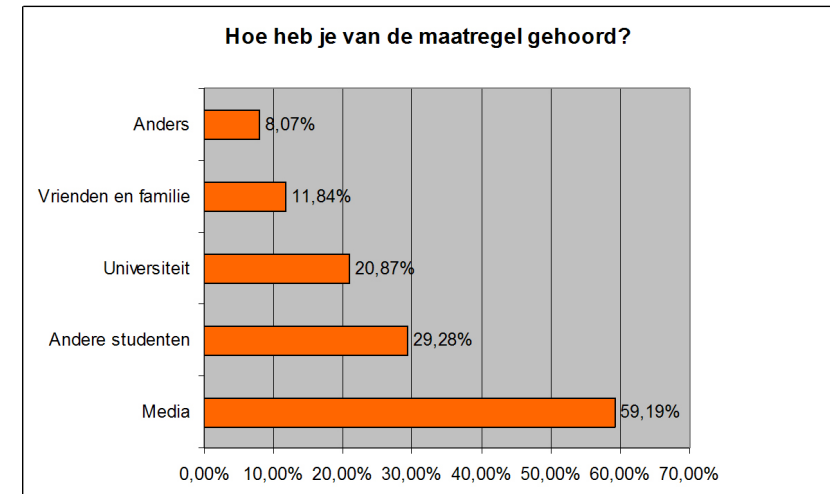
In dit hoofdstuk worden de resultaten van de enquête uitgewerkt. Eerst zal er een aantal vragen worden beantwoord aan de totale studentenpopulatie. Vervolgens zullen de studenten per categorie behandeld worden.

Algemeen

Om een goed beeld te kunnen geven welk type student het meest door de tweede studiemaatregel wordt getroffen, schetsen we eerst kort een beeld van hoe de Amsterdamse student zijn studie financiert. De meeste studenten financieren hun studie met een bijbaan, door te lenen bij DUO of met behulp van hun ouders. In mindere maten lenen studenten bij hun ouders of hebben ze voor hun studie gespaard. Onderstaande tabel geeft weer in welk percentage het financieringsmiddel bij studenten voorkomen. Studenten die de optie 'anders' invulden, hadden meestal een regeling getroffen met hun werkgever.

Toen de enquête werd gehouden, was 71% van de respondenten op de hoogte van de nieuwe maatregel. Onderstaande tabel geeft weer hoe deze respondenten op de hoogte zijn geraakt van de maatregel. Zij konden meerdere opties aanvinken. Veruit de meeste studenten hebben via de media van de maatregel gehoord. Slechts een vijfde van de studenten heeft (ook) via de universiteit van de maatregel gehoord.

Eerstejaars studenten (wo)

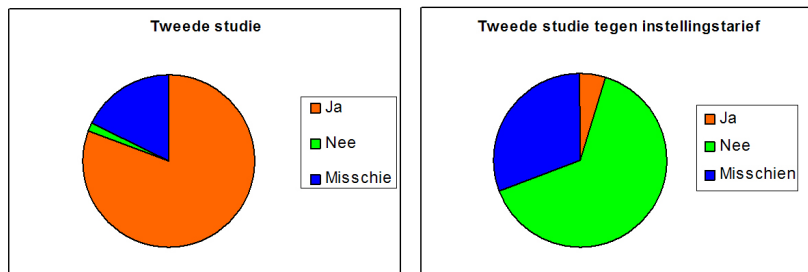
Van de zestien ondervraagde eerstejaars studenten willen er negen een tweede studie doen. Vijf studenten willen misschien een tweede studie doen. Van de studenten die (misschien) een tweede studie willen doen, willen vijf een tweede master doen, twee een tweede bachelor, vijf willen beide doen en vier weten het nog niet.

De studenten die geen tweede studie willen doen, geven als belangrijkste reden hiervoor dat het te duur is. Als laatste reden wordt gegeven dat ze studeren niet leuk vinden. Elf van de veertien studenten die (misschien) een tweede stu-

die willen doen, overwegen om eventueel een studie in het buitenland te doen.

Van de veertien studenten die (misschien) een tweede studie wil doen, wil slechts één een tweede studie doen tegen het instellingscollegegeld. Zeven willen het dan zonder twijfel niet. Zes weten het nog niet.

Meerderejaars studenten (wo)

Van de 119 ondervraagde meerderejaars studenten willen 96 een tweede studie doen. Dit komt neer op ruim 80 procent. 21 van hen willen misschien een studie doen en 2 willen geen tweede studie doen. Als motivatie voor het willen doen van een tweede studie, konden studenten kiezen uit vier opties. Zij rangschikten de opties als volgt van belangrijk naar onbelangrijk:

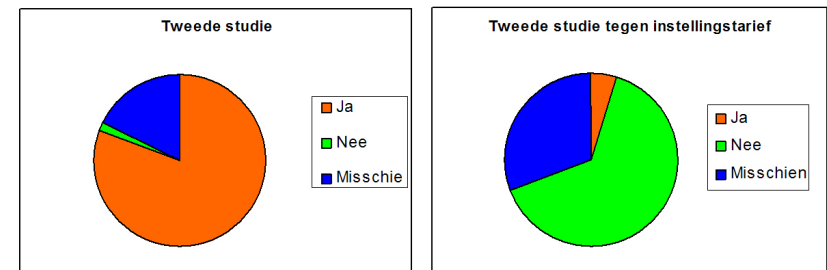
1. Verbreding van kennis,
2. Verbeterde positie op de arbeidsmarkt,
3. Verdieping eerste studie,
4. Langer kunnen studeren.

Als andere belangrijke beweegredenen gaven zij: een interessante combinatie van specialisaties, specifiekere kennis voor in het werkveld of het vergroten van de kans op toelating tot een traineeship of onderzoeksmaster.

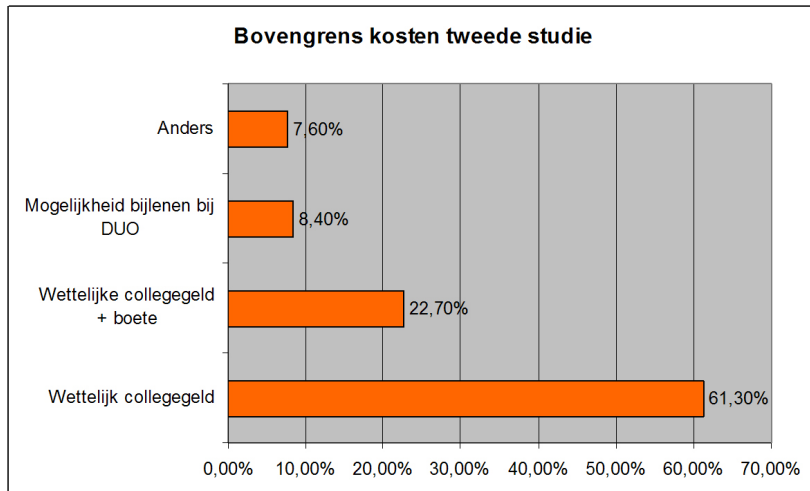
Van de studenten die (misschien) een tweede studie willen

doen, wil 55 procent een tweede master doen. 13 procent wil een tweede bachelor doen en 19 procent wil zowel een tweede bachelor als een tweede master doen.

Als we de studenten echter vragen of ze een tweede studie willen doen tegen instellingscollegegeld, antwoord slechts 5 procent nog ja. 63 procent zegt met zekerheid tegen het instellingscollegegeld geen tweede te willen doen. De rest twijfelt over een tweede studie tegen het instellingscollegegeld.

De bovengrens van het bedrag waartegen studenten nog wel een tweede studie zouden willen volgen, ligt bij veruit de meesten bij het wettelijk collegegeld (2011/2012 €1713,-). In iets minder groten getale vinden studenten het ook nog redelijk om voor hun tweede studie het wettelijk collegegeld plus een langstudeerboete van €3000,- te betalen. Enkel vinden een tweede studie nog een optie als het mogelijk is om daarvoor bij te lenen bij DUO (zie onderstaande figuur). Wel overweegt ruim 80 procent van de ondervraagde studenten een tweede studie in het buitenland te gaan doen als er voor een tweede studie in Nederland tienduizenden euro's betaald moeten worden.

Tweede studie

Van de 103 respondenten die een tweede studie doen, vallen er 57 binnen de overgangsregeling die ervoor zorgt dat ze hun tweede studie nog tegen normaal tarief kunnen volgen. De andere studenten zijn vermoedelijk al voor de nieuwe regeling begonnen aan hun tweede studie. Bij het maken van de enquête is niet gevraagd welke van de studenten die niet binnen de overgangsregeling vallen nog voor de maatregeling studeerden en welke tegen het hoge instellingscollegegeld studeren. Aangezien van de 57 studenten die binnen de overgangsregeling vallen slechts 1 antwoordt dat hij de tweede studie ook tegen het hoge tarief zou doen, is de kans klein dat er veel studenten tegen instellingscollegegeld studeren.

Bij de redenen om een tweede studie te doen, komt verbreding van de kennis op de eerste plaats. Op de tweede plaats komt de positie op de arbeidsmarkt bij studenten die recentelijk een tweede studie zijn begonnen. Studenten die al langer een tweede studie doen, geven verdieping van hun

kennis als tweede belangrijkste reden. Op de laatste plaats komt liever nog willen studeren en nog niet willen werken. Andere redenen die worden opgegeven voor het doen van een tweede studie zijn: een specifieke combinatie van kennis die nodig is voor een bepaald beroepsperspectief, omscholing, een intellectuele uitdaging of nog te jong voor de arbeidsmarkt.

Hbo studenten

Van de hbo-studenten wil 64% graag een universitaire studie doen na zijn/haar vervolgopleiding. Slechts 15% geeft aan dit zeker weten niet te willen. De voornaamste reden waarom de hbo-student een tweede studie wil doen, is de positie op de arbeidsmarkt. Op de tweede plaats komt verbreding van de kennis. Nog niet willen werken komt op de laatste plaats, na verdieping of intellectuele uitdaging. Zeven van de 33 ondervraagde hbo-studenten moeten een schakeljaar doen om door te stromen naar de universitaire studie die ze willen doen. Zes van hen weet al dat ze voor het schakeljaar extra moeten betalen per studiepunt. Van de overige studenten die wel graag een universitaire studie willen doen na hun hbo-opleiding maar die zich nog niet verdiept hebben in de (aanwezigheid van de) voorwaarde van een schakeljaar, geeft geen enkele student aan zeker te weten nog steeds een universitaire opleiding te willen doen als ze voor hun schakeljaar moeten betalen. Van de 13 geven 6 aan om dan misschien nog steeds een universitaire studie te willen doen. 4 geven aan het dan waarschijnlijk niet te willen en 3 geven aan het dan absoluut niet meer te willen.

Wat voor type student wil een tweede studie doen?

Het primaire doel van dit onderzoek was erachter te komen wat de motivatie van studenten is om een tweede bachelor of master te doen. Dit hebben we onder andere onderzocht

door in de enquête te vragen naar hun motivatie voor het willen doen van een tweede studie. Naast letterlijk te vragen naar een motivatie voor de tweede studie, hebben we ook als algemene vraag gesteld wat studenten belangrijk vinden tijdens hun studentenleven. Door een vergelijking te maken tussen studenten die wel en studenten die geen tweede studie willen doen op het gebied van de aspecten die zij belangrijk vinden voor hun studentenleven, proberen we een nog completer beeld te krijgen van wat voor soort student nu die tweede studie wil doen. In de enquête waren deze vragen over de belangrijke aspecten niet expliciet aan de motivatie voor een tweede studie gelinkt. Hierdoor kunnen we een objectieve vergelijking maken tussen de verschillende groepen studenten. Naast een vergelijking tussen studenten die wel en studenten die geen tweede studie willen doen, is ook een vergelijking gemaakt tussen wo- en hbo-studenten.

In de tabellen zijn de resultaten te zien van de antwoorden die studenten gaven op de vraag hoe belangrijk zij de volgende aspecten van het studentenleven vonden. Door 1 in te vullen, gaven ze aan het aspect helemaal niet belangrijk te vinden. Door 5 in te vullen, gaven ze aan het aspect zeer belangrijk te vinden. De totale waardering is het aantal stemmen keer het gewicht.

In tabel 1 zien we de waardering van de verschillende aspecten van het studentenleven door wo-studenten die graag een tweede studie willen doen. De aspecten van het studentenleven worden door deze studenten op de volgende manier gerangschikt:

- 1.) Leuk studentenleven
- 2.) Sociale contacten onderhouden
- 3.) Extra-curriculaire activiteiten

- 4.) Werkervaring
- 5.) Snel afstuderen
- 6.) Cum laude afstuderen.

Aan een leuk studentenleven en sociale contacten onderhouden wordt beide groot belang gehecht. Cum laude afstuderen komt op een ruime laatste plaats. Extra-curriculaire activiteiten en het opdoen van werkervaring worden gemiddeld belangrijk gevonden. Snel afstuderen wordt niet belangrijk gevonden.

Tabel 1:

WO 2e studie	1	2	3	4	5	Waardering totaal
Cum Laude	15	20	32	21	8	275
Extra-curriculair	3	16	11	34	32	364
Werkervaring	2	10	27	44	13	322
Sociale contacten	3	6	11	54	22	374
Snel afstuderen	6	26	22	27	15	307
Leuk studentenleven	4	6	13	40	33	380

In tabel twee zien we de waardering van verschillende aspecten van het studentenleven door wo-studenten die geen tweede studie willen doen. Zij rangschikken het belang van de aspecten als volgt:

- 1.) Leuk studentenleven
- 2.) Extra-curriculaire activiteiten
- 3.) Sociale contacten
- 4.) Werkervaring
- 5.) Snel afstuderen
- 6.) Cum laude afstuderen.

Wat opvalt, is dat bij de studenten die geen tweede studie willen doen, de extra-curriculaire activiteiten belangrijker worden gevonden dan de studenten die wel een tweede studie willen doen. Men zou verwachten dat dit andersom zou

zijn. Het zou echter kunnen dat studenten die het belangrijk vinden om veel extra-curriculaire activiteiten te doen, het daardoor juist niet meer nodig vinden om een tweede studie te doen omdat ze al veel extra ervaring hebben opgebouwd. Voor de rest zien we geen verschil tussen de waarderingen van studenten die wel of geen tweede studie willen doen.

Tabel 2:

WO 2e studie	1	2	3	4	5	Waardering totaal
Cum Laude	5	8	5	5	0	59
Extra-curriculair	0	2	3	10	8	93
Werkervaring	0	3	7	6	7	86
Sociale contacten	1	2	3	9	8	90
Snel afstuderen	1	1	14	5	2	75
Leuk studentenleven	0	3	1	9	10	95

In tabel 3 zien we de waardering van hbo-studenten die na hun hbo-opleiding nog een universitaire opleiding willen doen. Zij rangschikken het belang van de verschillende aspecten van het studentenleven als volgt:

- 1.) Leuk studentenleven
- 2.) Werkervaring
- 3.) Sociale contacten onderhouden
- 4.) Snel afstuderen
- 5.) Extra-curriculaire activiteiten
- 6.) Cum laude afstuderen.

Ook deze studenten vinden het hebben van een leuk studentenleven het belangrijkste. Daarop volgt, en daar verschillen zij in van de wo-ers, werkervaring. De extra-curriculaire activiteiten komen slechts op een 5e plek, nog onder snel afstuderen. Beide groepen wo'ers hadden snel afstuderen op de voorlaatste plek.

Tabel 3:

WO 2e studie	1	2	3	4	5	Waardering totaal
Cum Laude	2	7	8	4	0	56
Extra-curriculair	3	3	6	3	6	60
Werkervaring	0	1	3	9	8	87
Sociale contacten	0	1	4	11	5	83
Snel afstuderen	1	3	9	5	3	69
Leuk studentenleven	0	2	4	12	3	91

In tabel 4 zijn de waarderingen van de verschillende aspecten van het studentenleven te zien door hbo'ers die geen universitaire opleiding willen doen na hun hbo-opleiding. Zij rangschikken het belang van de verschillende aspecten als volgt:

- 1.) Werkervaring
- 2.) Sociale contacten
- 3.) Leuk studentenleven
- 4.) Extra-curriculaire activiteiten/snel afstuderen
- 5.) Cum laude afstuderen.

Dit is de eerste groep studenten die het hebben van een leuk studentenleven niet het belangrijkste aspect van het studentenleven vindt. Deze groep vindt het opdoen van werkervaring het belangrijkste. Wel komt, net als bij alle andere groepen, het cum laude afstuderen op de laatste plek.

Tabel 4:

WO 2e studie	1	2	3	4	5	Waardering totaal
Cum Laude	7	1	1	3	0	24
Extra-curriculair	1	1	4	3	3	42
Werkervaring	0	1	1	5	5	50
Sociale contacten	0	0	4	3	5	49
Snel afstuderen	0	1	5	5	1	42
Leuk studentenleven	1	1	2	3	5	46

Uit de vergelijking tussen de wo-studenten die geen tweede studie willen doen en de wo-studenten die wel een tweede studie willen doen, kunnen we afleiden dat beide het hebben van een leuk studentenleven het belangrijkste aspect van studeren vinden. Ook vinden beide groepen het cum laude afstuderen het minst belangrijk. Het onderhouden van sociale contacten is voor studenten die wel een tweede studie willen doen relatief belangrijker dan voor studenten die geen tweede studie willen doen. Deze studenten vinden de extra-curriculaire activiteiten belangrijker.

Uit de vergelijking tussen wo-studenten en hbo-studenten blijkt dat hbo'ers werkervaring relatief belangrijker vinden dan wo-studenten. Zij vinden extra-curriculaire activiteiten niet zo belangrijk.

Uit de vergelijking tussen hbo-studenten die wel en die geen universitaire opleiding na hun studie willen doen, blijkt dat degene die dat niet willen werkervaring het belangrijkste vinden. Hbo'ers die wel een universitaire studie na hun hbo-opleiding willen doen, hechten het meeste waarde aan een leuk studentenleven. Dat zij een leuk studentenleven het belangrijkste vinden (net als de wo-studenten) zegt wellicht iets over het belang dat zij hechten aan de intrinsieke waar-

de van een tweede studie. Dat de hbo'ers die geen universitaire opleiding na hun huidige opleiding willen doen meer waarde hechten aan de werkervaring, lijkt logisch. Deze studenten willen waarschijnlijk graag aan het werk en daarom niet nog een tweede studie doen.

De invloed van de tweede studiematregel (twee interviews)

Het voordeel van interviews is dat ze een verhaal persoonlijk maken. Wij hebben met de kwantitatieve onderzoeksresultaten onderbouwd dat veel studenten een tweede bachelor of master willen doen en dat zij dit niet doen om lekker nog even te kunnen doorstuderen. Uit de interviews blijkt hoe onrechtvaardig de tweede studiematregel in sommige gevallen kan uitpakken.

Interview 1

Dit persoonlijke verhaal gaat over een student die reeds afgestudeerd psycholoog was. Ze was al aan het werk, maar koos toch, uit passie, voor een carrièreswitch die gepaard ging met een keuze voor een tweede studie. Ze wilde de kunstwereld in en ging kunstgeschiedenis studeren. De studie liep voorspoedig, totdat ze na twee jaar besloot zich tijdelijk uit te schrijven vanwege een zwangerschap. De administratie bleek haar na herinschrijving als nieuwe student te rekenen. Hierdoor zou zij het hoge tarief moeten betalen om de studie te kunnen afronden.

“Op het moment dat ik me uit wilde schrijven, heb ik meerdere malen contact gehad met de onderwijsbalie en de studentenadministratie. Ik was namelijk bang dat mijn cijfers niet meer geldig zouden zijn als ik me weer in zou schrijven. Destijds zongen er geruchten rond over de langstudeerboete, maar niet over het hoge tarief voor de tweede studie. Nadat mij op het hart was gedrukt dat ik me echt zonder problemen tijdelijk kon uitschrijven, heb ik dat gedaan omdat dit een paar maanden collegegeld scheelde. Als ik destijds had geweten dat de tijdelijke uitschrijving me uiteindelijk veel meer zou kosten, had ik het natuurlijk nooit gedaan.

Ik ben nog steeds onzeker over of ik het nu had kunnen weten of niet. Aangezien ik zoveel verschillende mensen aan de telefoon heb gehad over de mogelijkheid voor tijdelijke uitschrijving, had best iemand me kunnen waarschuwen dat er nieuwe regels aankwamen waar ik mogelijk last van zou krijgen. Dit is niet gebeurd. Toen ik in september terug kwam, werd ik beschouwd als student die begon aan een tweede studie. Regels waren regels, en daar kon bij de studentenadministratie niets aan gedaan worden. Bij de onderwijsbalie zei men dat ik het had moeten weten, dat ik me niet had moeten uitschrijven. Diezelfde onderwijsbalie had me een half jaar eerder juist aangeraden om me uit te schrijven. Later zei iemand anders bij dezelfde balie dat zij het destijds ook nog niet wisten en dat alles in september pas een duidelijk was geworden. Toch geeft de UvA nog steeds geen duidelijke boodschap af aan studenten die met hetzelfde soort vragen als ik zitten. Ik sprak pas geleden een student die ook met haar tweede studie bezig is. Zij is toevallig ook zwanger en speelde ook met het idee om zich uit te schrijven. Ik heb het haar afgeraden, maar blijkbaar maakt de UvA zelf nog steeds niet duidelijk aan studenten hoe alles precies zit.

Uiteindelijk ben ik in Leiden verder gegaan met kunstgeschiedenis omdat de studie daar €5000,- kost en aan de UvA €9000,-. Ik baal hier flink van, want ik vond het collegeaanbod aan de UvA leuker en ik kon nu alsnog mijn studiepunten niet meenemen, om nog maar te zwijgen van het geld dat ik bespaard had als ik die paar maandjes ingeschreven was gebleven. Ik heb ook nog contact gehad met een docent die in de examencommissie zit, maar die kon uiteindelijk niets doen. Niemand kon iets doen. Misschien had de UvA ook wel niet kunnen weten hoe het precies zat met die regels, maar

aan de andere kant: hoe kunnen ze dan toch zo snel nieuwe regels implementeren?

Veel studenten weten denk ik niet dat het instellingscollegegeld ook geldt als ze zich tijdelijk uitschrijven. Eigenlijk is het natuurlijk heel vreemd dat mensen die zich tijdelijk uitschrijven niet hun studie tegen normaal tarief kunnen afmaken. Maar als dit inderdaad echt niet kan, dan moet er op z'n minst voor goede voorlichting worden gezorgd.”

Interview 2

Het volgende persoonlijke verhaal gaat over een student die op haar middelbare school, na het bezoeken van de open-dag aan de UvA, haar hele studiecurriculum had uitgestippeld. Ze wilde eerst een bachelor doen om zich vervolgens te specialiseren met een researchmaster en een duale master. Deze keuze was volledig gebaseerd op het aanbod dat de universiteit destijds als mogelijkheid presenteerde. Inmiddels blijkt het hele plan in de soep te lopen.

“Toen ik, ondanks mijn ruim gevulde CV, vele werkervaring en extra studiepunten, na mijn bachelor werd afgewezen voor de duale master en de researchmaster, heb ik een gesprek gehad met de studieadviseur. Ik legde mijn plan voor om eerst een eenjarige master te doen. Het jaar daarop zou ik me dan opnieuw aanmelden voor de duale en de researchmaster. De studieadviseur vond dit een geweldig goed idee. Ik zou door in de tussentijd een eenjarige master te volgen mijn kansen voor toelating tot de andere masters vergroten. Bovendien zou ik de researchmaster dan in een verkort programma kunnen volgen. Door de veranderde regels, bleek dit alles het jaar daarop niet meer mogelijk.

Ik ben teleurgesteld in de overheid omdat ze met een vreemd motief gemotiveerde mensen hun ambitieuze loopbaan afsnijden. Mensen die een tweede master willen doen zijn juist de ambitieuze mensen die onze maatschappij nodig heeft. Ze hebben vaak een uitgedacht plan voor hun toekomst, waarvan de tweede master een essentieel onderdeel uitmaakt. Studenten die een tweede master willen doen, doen dit juist niet om nog een tijdje lekker te feesten. De tweede en derde master die ik doe, zijn zelfs zo intensief dat ik daar helemaal geen tijd voor hebt omdat ik dan m'n studiepunten nooit zou halen. Bovendien had er beter moeten worden nagedacht voor wie de regels zouden gelden. Nu zijn, voor mij en velen met mij, tijdens het spel de regels veranderd. Ik snap dat iedereen moet inleveren, maar mensen hebben een studieloopbaan uitgestippeld en krijgen tijdens die loopbaan opeens een rekening van honderden euro's gepresenteerd. Op deze manier voelt het heel oneerlijk.

In de UvA ben ik teleurgesteld omdat ik een paar maanden bezig ben geweest met heen en weer gestuurd worden en nergens een antwoord te horen. Natuurlijk hangt dat samen met de regels die door de overheid zijn opgelegd, maar ik had wel verwacht dat ik meer duidelijkheid zou krijgen vanuit de universiteit. Nu kwam het er vaak op neer dat niemand verheldering kon geven over de nieuwe regels. De antwoorden die ik uiteindelijk te horen kreeg, waren vaak nog tegenstrijdig. Dit komt voornamelijk doordat je voor praktische en inhoudelijke zaken naar verschillende mensen moet. Preventief mensen op de hoogte stellen van veranderingen is al helemaal niet gebeurd. Je moet continu zelf achter de informatie over veranderingen aan, maar als je niet weet dat er veranderingen zijn, weet je natuurlijk ook niet dat je er informatie over moet gaan zoeken.

Als niemand weet hoe het zit, is het misschien niet het juiste moment om allerlei maatregelen door te voeren, want blijkbaar weet helemaal niemand wat voor weerslag het op mensen heeft. Studenten zo in onzekerheid laten zitten, vind ik onrechtvaardig. Ik wil mezelf nu niet zielig voordoen, maar ik denk wel dat je als institutie niet zomaar studenten kunt duperen door onzekerheid over maatregelen te laten bestaan, die op het cruciale moment wel doorgevoerd blijken te zijn. Er had beter onderzocht moeten worden hoe dit effect zoveel mogelijk vermeden had kunnen worden. Ik weet niet of de verantwoordelijkheid hiervoor bij de universiteit ligt, maar ik denk wel dat de universiteit wat meer rekening had kunnen houden met de ambitieuze studenten. Deze studenten zijn ook voor de universiteit van grote meerwaarde.

De hele situatie werkt, vooral voor de meest ambitieuze studenten, frustrerend en demotiverend. Dit komt voornamelijk door verkeerde beslissingen van de regering, maar de universiteit had er beter op in kunnen spelen. Nu holt de universiteit achter de feiten aan, terwijl de feiten wel doorgevoerd zijn.”

Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

“Welk type student wordt (het meest) geraakt door de tweede studiemaatregel en hoe worden zijn of haar keuzes beïnvloed?”

Het is lastig gebleken om te beantwoorden welke student het meest door de studiemaatregel wordt geraakt. Om deze vraag toch zo goed mogelijk te beantwoorden, hebben we verschillende groepen studenten geanalyseerd. Tevens hebben we een aantal algemene vragen gesteld.

Informatieverstrekking

De eerste algemene vraag was of studenten bekend waren met de tweede studiemaatregel. Toen de enquête werd afgenomen, was 71% van de respondenten op de hoogte van de maatregelen. Dit lijkt misschien weinig, maar eigenlijk zou elke student op de hoogte moeten zijn omdat studenten het recht hebben om te weten waar ze aan toe zijn. Nog schokkender is dat veruit de meeste studenten op de hoogte zijn geraakt van de maatregel door de media. Een belangrijke conclusie van dit onderzoek is dan ook dat de onderwijsinstellingen ernstig hebben verzaakt in het verschaffen van informatie over de aanstaande maatregel. Dat er tot op het laatste moment grote onduidelijkheid bestond over de maatregel, komt ook duidelijk naar voren uit de diepte-interviews.

Hoe studenten hun studie financieren

De tweede algemene vraag moest uitwijzen hoe studenten over het algemeen hun studie financieren. De voornaamste bron van inkomsten voor de studie, zijn bijbaantjes. Deze

bron wordt op de voet gevolgd door DUO. Als goede derde komt de ouder als geldschieter. Dat studenten voornamelijk werken voor hun studie of een lening opbouwen, maakt dat ze harder getroffen worden door de tweede studiemaatregel dan als ouders betalen of als ze een regeling hebben getroffen met hun werkgever. Studenten moeten zich diep in de schulden steken bij DUO en/of heel hard werken naast hun (dure) tweede studie. Het is dan ook niet vreemd dat een kleine minderheid (5%) van de studenten aangeeft het de investering waard te vinden om een tweede bachelor of master tegen het instellingscollegegeld te doen. De bovengrens voor de investering ligt bij de meerderheid van de studenten op het wettelijk collegegeld. 20% van de studenten zou het ook nog de investering waard vinden om een tweede studie tegen het tarief van de langstudeerboete en het wettelijk collegegeld te doen.

Tweede studie de investering waard?

Eerstejaars studenten zijn niet zozeer in hun eerste keuze beïnvloed. Ze zijn echter niet bereid om het hoge bedrag voor een tweede studie te betalen en overwegen sterk om gebruik te maken van de mogelijkheid om een tweede studie in het buitenland te doen. Dit geldt ook voor meerderejaars studenten. Een groot deel van hen wil graag een tweede studie doen, maar is niet bereid een grote som geld hiervoor neer te leggen. Het grootste deel van de hbo'ers overweegt een universitaire opleiding te doen na de hbo-opleiding, maar zij hebben zich over het algemeen nog niet erg verdiept in de kosten. Elk van deze groepen studenten vindt het dus duidelijk niet de moeite waard om instellingscollegegeld te betalen, dan wel veel extra geld te betalen voor een schakelprogramma.

Dat er anders naar de investering in een tweede studie wordt gekeken, blijkt ook uit de onderzoeksresultaten van studenten die al een tweede studie doen. De studenten die hun studie zijn gestart voordat de tweede studiemaatregel bekend werd, zijn hun tweede studie voornamelijk gaan doen omdat ze het interessant vinden, als verbreding van hun kennis. De studenten die hun tweede studie zijn gestart toen de overgangsmaatregel al was ingegaan, doen hun tweede studie voornamelijk voor een verbeterde positie op de arbeidsmarkt. In die zin heeft de maatregel zijn doel bereikt: studenten doen alleen nog een tweede studie omdat ze denken dat het een economische investering is in plaats van een intrinsiek waardevolle keuze. Feit blijft dat studenten in beide gevallen niet een tweede studie doen om nog maar even lekker door te studeren zonder dat ze de studie waardevol of interessant vinden.

Type student dat tweede studie wil doen

De meeste studenten vinden het hebben van een leuk studentenleven het belangrijkste aspect van studeren. Gelukkig, studenten worden dus in ieder geval gelukkig van hun hoofdactiviteit. Studenten die graag een tweede studie willen doen, vinden extra-curriculaire activiteiten minder belangrijk dan studenten die geen tweede studie willen doen. Blijkbaar is de student die geen tweede studie wil doen actiever dan de student die dat wel doet. Verder vinden hbo'ers werkervaring opdoen belangrijker dan wo'ers. De hbo'ers die geen universitaire opleiding willen doen vinden werkervaring zelfs belangrijker dan een leuk studentenleven hebben. Hieruit valt te concluderen dat de student die wel een tweede studie wil doen juist die student is die heel veel van het studeren zelf houdt. Dit lijkt enigszins tegenstrijdig met de verschuiving die we zagen in de motivatie van studenten die een tweede studie doen. Studenten

doen tegenwoordig meer een studie om hun positie op de arbeidsmarkt te verbeteren in plaats van om hun kennis te verbreden. Toch kan dit hand in hand gaan: studenten die studeren heel leuk vinden, verbeteren hun positie op de arbeidsmarkt door nog een studie te doen terwijl studenten die meer waarde hechten aan extra-curriculaire activiteiten hun CV hiermee aanvullen om zo hun positie op de arbeidsmarkt te verbeteren. Hbo'ers verbeteren hun positie op de arbeidsmarkt door veel werkervaring op te doen, zeker als ze studeren niet heel leuk vinden.

Beantwoording hoofdvraag

Welke type student het meest door de tweede studiemaatregel geraakt wordt, is volgens de resultaten van de enquête de student die studeren leuker vindt dan nevenactiviteiten naast de studie. Hun keuzes worden zodanig beïnvloed dat zij geen tweede studie doen of zich gedwongen voelen hun tweede studie in het buitenland te doen. Een tweede studie is wel waardevol, maar niet zo waardevol dat het de investering van het hoge instellingscollegegeld waard is. Wat de enquêteresultaten ons niet laten zien, is welke studenten hard worden geraakt in hun plannen die in duigen vallen omdat ze plotseling een rekening gepresenteerd krijgen die ze nooit hadden kunnen verwachten. De diepte-interviews die opgenomen zijn in dit onderzoeksrapport, laten dit wel zien. De voornaamste reden dat deze studenten voor verrassende verrassingen zijn komen te staan, wordt wel door de enquêteresultaten ondersteund: zij zijn niet, onvolledig of te laat voorgelicht door de universiteit.

Bestuursaanbevelingen

Volgens ASVA springen twee zorgelijke conclusies uit het onderzoek het meest in het oog. De eerste is het feit dat een aanzienlijk deel van de studenten niet op de hoogte is van de maatregel en dat de studenten die wel op de hoogte waren dit voornamelijk via de media hebben moeten vernemen. Dit toont aan dat zowel het ministerie als de instellingen zelf tekort hebben geschoten in hun informatievoorziening aan de student. Iets wat helaas tegenwoordig maar al te vaak voor komt. Dit wordt nog eens verergerd door het feit dat de student vervolgens met de problemen opgezadeld wordt.

Een goed voorbeeld hiervan is de affaire eerder dit jaar op de UvA. Veel studenten kregen maanden, soms zelfs een half jaar, nadat zij begonnen waren te horen dat zij alsnog instellingscollegegeld moesten betalen. Pas nadat ASVA dit breed had aangekaart werden de getroffen studenten gecompenseerd. Uit dit voorbeeld blijkt maar al te meer dat de instellingen nog niet goed met de maatregel om kunnen gaan. Om dit soort problemen te voorkomen raadt ASVA dan ook aan om zeker in dit soort tijden helder en tijdig te communiceren aan de student die alle maatregelen over zich heen krijgt, iets wat ministerie en universiteiten te vaak nalaten.

De tweede conclusie die triest stemt is het simpele feit dat bijna geen enkele student nog een tweede studie gaat doen en als ze dit doen het niet uit interesse is, maar omdat het goed is voor hun carrièreperspectief. Dit maakt de maatregel een ware rem op ambitie. Terwijl de overheid hamert op begrippen als 'excellentie' en 'topsectoren' weigert diezelfde overheid te investeren in ambitieuze studenten die deze begrippen vorm zouden kunnen geven.

De bedragen waarmee een tweede studie gemoeid gaan zijn simpelweg te hoog, men zou bijna kunnen spreken van een 'tweedestudieverbod'. ASVA begrijpt de motivatie van de minister dat studenten niet ongelimiteerd kunnen doen waar ze zin in hebben. Deze maatregel schiet zijn doel echter voorbij. Niet zozeer de 'freewheelende', maar de ambitieuze student wordt gepakt. Hieruit blijkt wederom dat het beeld van deze luie, ongemotiveerde student een welkom stereotype blijft voor politici om vooral te bezuinigen op hoger onderwijs.

Daarnaast blijft ASVA benadrukken dat het academisch klimaat gebaat is bij studenten die hun interesses kunnen volgen en hun academische ambities waar kunnen maken, dit zijn immers de academici van de toekomst. Als studenten louter keuzes zullen maken op basis van het carrièreperspectief wordt het op de universiteit van de toekomst een schrale bedoening.

Literatuurlijst / Appendices

ISO, Informatievoorziening collegegeld tweede studie, juli 2010.

ISO/LSVb, Samenvatting problematiek omtrent tweede studie, zomer 2011.

LSVb, 'Tweede Kamer remt ambitieuze student', persbericht 5 juli 2009.

LSVb, Reactie op voorstel tot wetwijziging WHW, juni 2009.

LSVb, Reactie op voorstel tot wetwijziging WHW n.a.v. de eerste termijn, 17 juni 2009.

Publicaties van het ASVA onderzoeksbureau

Laatst gepubliceerde onderzoek

De Toekomst van Foliavana	2011
Studieschuld	2011
International & Dutch: In Touch?	2011

Over de HvA

Studentenhulpverlening aan de HvA	2009
Wie is de HvA student?	2007

Over studenteninspraak

De student stemt.	
Gemeenteraadsverkiezingenonderzoek 2010	2010
Reflecteren op ASVA.	
Ledenonderzoek & bekendheidsonderzoek HvA	2009
Verkiezingenonderzoek 2006.	
Politieke voorkeuren van de UvA-student	2007
Faciliteitenonderzoek studieverenigingen	2006
Opkomst of afgang? Niet-stemmers over de Studentenraadverkiezingen mei 2005	2005
ASVA studentenunie in perspectief.	
Een beeld van de toekomst	2004
Macht en inspraak.	
Een onderzoek naar de stand van zaken binnen de Amsterdamse medezeggenschap	2002
Tussen Wal en Schip.	
Een onderzoek naar het functioneren van Opleidingscommissies en student-leden	2000
Over onderwijsvoorzieningen	
Responsmeter	2008

Studentassistentschap-plaatsen aan de UvA	2008
Over het kastje en de muur.	
Een inventarisatie van problemen bij inschrijvingen	2006
In den Vreemde. Een onderzoek naar de faciliteiten voor uitwisselingsstudenten aan de UvA	2004
Faciliteiten voor studenten. Een onderzoek naar computers, kopieerapparaten, studie- en collegezalen aan de UvA	2004
'Onderwijs.nl'? Een onderzoek naar ICT in het onderwijs aan de UvA	2001
Evaluaties Geëvalueerd.	
Het grote evaluatie onderzoek	2000
Studenten over studieadviseurs, studieadviseurs over studenten	1999

Over de organisatie van onderwijs

Honoursprogramma's: excellentie aan de UvA	2009
Studieloopbaanbegeleiding: Ambities en Praktijk Schakelprogramma's.	2009
Brug of Kloof tussen bachelor en master	2008
Panelonderzoek toponderwijs	2006
Cum Laude langs de meetlat	2005
Tussen droom en daad. Bachelor-Master op de UvA: flexibiliteit en internationale vergelijkbaarheid	2003
Fiducie in de fusie? Een onderzoek naar de fusie tussen HvA en UvA	2002
Twee fases, één gedachte?	
Het grote Bachelor-Master Handboek	2000
De Academische Uitdaging	2000

Over studiekosten en wonen

Rapport studentenhuysvestiging Amsterdam	2007
Studiekostenonderzoek	2007
Rapport Studentenhuisvesting in Amsterdam	2001

Kostenposten. Moet de UvA-student teveel geld uitgeven aan zijn studie?	1999
IBG en GBA. Een gevaarlijk koppel	1998

Overig

Student & Homo: acceptatie in het Amsterdamse studentenleven	2009
De Actieve Student	2010
Student op de Sofa.	
Onderzoek naar de Studentenpsycholoog	2010

Colofon

Redactie	Hade Dorst en Lonneke van der Holst
Vormgeving	Emil Pepic
Uitgave	ASVA studentenunie, Amsterdam 2012
Contact	Nieuwe Achtergracht 170 1018 WV Amsterdam info@asva.nl (020) 525 31 37

ASVA studentenunie

De centrale belangenbehartiger van Amsterdamse studenten